

ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ВНУТРІШНІЙ РЕСУРС ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Чиханцова Олена¹

¹ Доктор психологічних наук, старший дослідник, в.о. завідувача лабораторії психології особистості імені П.Р. Чамати Інституту психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України, м. Київ (Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2661-3265>

UDC: 159.923.2:355.48(477)

АНОТАЦІЯ

У статті представлено аналіз ідентичності як внутрішньої детермінанти життєстійкості особистості. Відповідно до концептуальних положень С. Мадді, життєстійкість постає інтегральною системою диспозицій, яка охоплює три взаємопов'язані компоненти: залученість, контроль та виклик. Увага акцентується на ролі ідентичності у реалізації зазначених диспозицій через розгалужену систему психологічних механізмів. Вибірка дослідження налічує 1075 осіб віком від 14 до 70 років із широкою географією проживання, яка репрезентує мешканців більшості регіонів України. Для діагностики ключових конструктів використано наступний інструментарій: тест життєстійкості С. Мадді; самоактуалізаційний тест Е. Шострома; шкала самодетермінації К. Шелдона; шкала загальної самоефективності особистості Р. Шварцера і М. Єрусалема; шкала психологічного благополуччя К. Ріффа. Виявлено, що у досліджуваних домінує середній рівень життєстійкості. Виокремлено два фундаментальні механізми детермінації компонентів життєстійкості. Перший механізм розкриває роль ідентичності у формуванні залученості суб'єкта. Доведено, що сформована ідентичність сприяє здатності індивіда до диференціації ціннісних орієнтацій. Високий рівень самоприйняття визначено як центральний атрибут зрілої особистості та ключову передумову повної включеності індивіда у життєвий процес. вин. Другий механізм детермінації пов'язаний із впливом ідентичності на компонент контролю. Розглянуто поняття внутрішньої опори, що фіксується через показники локусу контролю та шкалу підтримки самоактуалізаційного тесту. Ідентичність, заснована на принципах автономії та самодетермінації, дозволяє суб'єкту ефективно трансформувати життєві події, зберігаючи відчуття контролю над власною життєдіяльністю.

Ключові слова: ідентичність, самоприйняття, самоствавлення, психологічне благополуччя, самодетермінація, Я-концепція, психологічна стійкість, життєстійкість, ресурс особистості.

Постановка проблеми. Відповідно до концептуальних положень С. Мадді (Maddi, 1998; Maddi & Khoshaba, 1994; Maddi, 2006; 2013), життєстійкість операціоналізується як інтегральна система диспозицій особистості, що охоплює три взаємопов'язані компоненти: залученість, контроль та виклик (Кокун, 2025; Чиханцова, 2021; Maddi & Khoshaba, 1994). У

контексті дослідження внутрішніх детермінант цього феномену особливого значення набуває ідентичність (Онщенко та ін, 2025; Сердюк, 2018; Ющенко, & Панченко, 2024; Maddi, 1998; 2013), вплив якої на зазначені диспозиції реалізується через розгалужену систему психологічних механізмів.

На основі проведеного аналізу ми вио-

Address for correspondence, e-mail: editpsychas@gmail.com
Copyright: © Olena Chykhantsova

This is an Open Access journal. This work is licensed under a **Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)**.
Link: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

кремлюємо два фундаментальні механізми, через які ідентичність детермінує зазначені компоненти. Першим механізмом детермінації постає роль ідентичності у формуванні залученості. На нашу думку, сформована ідентичність сприяє здатності індивіда до диференціації власних ціннісних орієнтацій, що дозволяє відокремлювати автентичні прагнення від зовнішньо детермінованих інтроєктів. При цьому високий рівень самоприйняття, який у межах концепцій Е. Шострома (Shostrom, 1954) та К. Ріфф (Ryff, 1989) розглядається як центральний атрибут зрілої особистості, виступає важливою передумовою повної включеності суб'єкта у життєвий процес. Особистість із когерентною структурою ідентичності схильна інтерпретувати поточну професійну та соціальну діяльність як простір для самореалізації. Це створює стійкий ціннісно-смысловий бар'єр, що може мінімізувати ризики екзистенційного відчуження, соціальної апатії та дезінтеграції навіть у складних життєвих обставинах.

Другий механізм детермінації пов'язаний із впливом ідентичності на компонент контролю. Внутрішня опора, що у діагностичному інструментарії фіксується через показники локусу контролю (Rotter, 1966) та шкалу підтримки Самоактуалізаційного тесту (САТ), становить онтологічний фундамент для формування переконання особистості у власній суб'єктності. Ідентичність, заснована на принципах автономії та самодетермінації (Deci & Ryan, 2000), дозволяє суб'єкту сприймати зовнішні події не як непереборні обставини, а як такі, що піддаються певній трансформації та змістовій корекції. Саме завдяки зміцненню

ядра ідентичності стає можливим поступовий перехід від реактивної форми переживання стресу до активних проактивних стратегій копінг-поведінки.

Отже, ідентичність постає як когнітивно-емоційне підґрунтя життєстійкості, що забезпечує людині можливість зберігати цілісність власного «Я» через активну взаємодію зі світом та віру у силу особистісної суб'єктності.

Узагальнюючи вищезазначене, можна підсумувати, що вплив ідентичності на життєстійкість особистості має системний та багаторівневий характер. Таким чином, ідентичність виступає внутрішнім стрижнем життєстійкості, детермінуючи здатність особистості не лише протистояти стресовим чинникам, а й активно трансформувати їх у ресурс для власного становлення. Таким чином, наукова новизна дослідження полягає у комплексному аналізі ідентичності як внутрішнього психологічного ресурсу життєстійкості особистості. У роботі запропоновано інтерпретацію життєстійкості не лише як сукупності диспозицій, а як результату функціонування структурних компонентів ідентичності, що забезпечують здатність особистості до саморегуляції та адаптації в умовах стресу.

Мета статті – проаналізувати функціональну роль ідентичності у формуванні життєстійкості.

Виклад основного матеріалу. Для реалізації дослідницьких завдань було застосовано комплекс стандартизованих психодіагностичних методик, що дозволяють всебічно оцінити структурні компоненти ідентичності та життєстійкості особистості:

Тест життєстійкості С. Мадді (у професійній адаптації) – використаний для діагностики інтегрального рівня життєстійкості та її базових компонентів: залученості, контролю та виклику.

Самоактуалізаційний тест (САТ) Е. Шострома – спрямований на виявлення рівня прагнення особистості до самоактуалізації як ціннісно-сислового ядра ідентичності, зокрема через показники автономності та самоприйняття.

Шкала самодетермінації К. Шелдона – застосована для операціоналізації регулятивного аспекту ідентичності, що відображає ступінь автономії та самоузгодженості особистісних цілей.

Шкала загальної самоефективності особистості Р. Шварцера і М. Єрусалема – спрямована на виявлення ступеня віри особистості у власну здатність долати труднощі та успішно вирішувати складні життєві завдання.

Шкала психологічного благополуччя К. Ріфф – використана для оцінки екзистенційних параметрів ідентичності, зокрема таких її функціональних характеристик, як автономія та самоприйняття.

Такий інструментарій дозволяє здійснити багаторівневий аналіз взаємозв'язку між диспозиціями життєстійкості та внутрішніми ресурсами ідентичності респондентів.

Обробка отриманих даних здійснювалася за допомогою програмного забезпечення SPSS Statistics 21.0. У представленому дослідженні основна увага була зосереджена на виявленні загальних закономірностей взаємозв'язку між структурними компонентами ідентичності та показниками життєстій-

кості. Саме тому у процесі обробки емпіричних даних було використано описову статистику та кореляційний аналіз, які дозволяють встановити наявність і напрямок зв'язків між досліджуваними змінними. Застосування цих методів є виправданим на етапі первинного емпіричного дослідження, оскільки вони дають можливість окреслити загальну структуру взаємозв'язків між психологічними конструктами.

Водночас варто зазначити, що метою даної роботи не було побудови причинно-наслідкової моделі життєстійкості, а радше ідентифікація психологічних ресурсів, пов'язаних із цим феноменом. Саме тому використання більш складних статистичних процедур, таких як регресійний аналіз або структурне моделювання, не входило до безпосередніх завдань дослідження.

Емпіричну базу дослідження склали 1075 досліджуваних, відбір яких здійснювався на засадах інформованої згоди та принципу випадковості. Вибіркова сукупність охоплює широкий віковий діапазон (від 14 до 70 років) і характеризується репрезентативністю за ключовими соціально-демографічними детермінантами. Зокрема, досліджувані диференційовані за такими категоріями: сімейний статус (особи, що перебувають у зареєстрованому або фактичному шлюбі, неодружені, розлучені), рівень освіти (повна вища, незавершена вища, середня спеціальна та загальна середня освіта), а також професійна зайнятість (здобувачі середньої та вищої освіти, наймані працівники, фахівці різних галузей, пенсіонери).

Географія дослідження охоплює різні

типи населених пунктів (міста та сільська місцевість) на території України, що дозволяє врахувати вплив соціокультурного контексту на досліджувані феномени. Опитування проводилось комбінованим методом: за допомогою онлайн-анкетування (54,6 % вибірки) та шляхом особистого заповнення опитувальників (45,4 % вибірки). Проте обмеженням вибірки є її висока гетерогенність за віковими та соціально-статусними характеристиками, що, попри забезпечення репрезентативності, створює складність у диференціації специфічних закономірностей взаємозв'язку ідентичності та життєстійкості для окремих вікових когорт або професійних груп.

Для перевірки психометричної надійності обраного інструментарію було розраховано коефіцієнт внутрішньої узгодженості α -Кронбаха. Враховуючи соціально-демографічну репрезентативність досліджуваних, отримані значення α для основних шкал варіюють у межах 0,77–0,89, що підтверджує високу надійність вимірювання структурних компонентів ідентичності та життєстійкості особистості.

Аналіз результатів емпіричного дослідження дозволив встановити специфіку розподілу рівнів життєстійкості та характер внутрішньоструктурних взаємозв'язків компонентів досліджуваного феномену. Отримані дані свідчать про те, що в загальній вибірці досліджуваних домінує середній рівень життєстійкості (68,2 %), тоді як низький та високий рівні зафіксовані у 14,2 % та 17,6 % опитаних відповідно. Порівняльний аналіз середніх значень за всіма діагностичними показниками продемонстрував їх відповідність межам ста-

тистичної норми, проте виявив суттєві якісні відмінності у структурі життєстійкості залежно від її інтенсивності.

У групах досліджуваних із низьким та середнім показниками загальної життєстійкості провідним компонентом постає залученість. Це вказує на те, що базовим ресурсом адаптації для даної категорії осіб є віра в можливість знайти сенсове наповнення у життєвих подіях, що слугує джерелом мотивації до реалізації суб'єктності та формування адаптивних стратегій мислення й поведінки.

Натомість у групі з високим рівнем життєстійкості пріоритетне значення має компонент контролю. Ця закономірність свідчить про розвинену здатність особистості до саморегуляції, що виявляється у вмінні стратегічно планувати власну діяльність, деталізувати алгоритми досягнення цілей та виявляти когнітивну гнучкість в умовах невизначеності. Високий контроль забезпечує стійкість перед перешкодами та дозволяє суб'єкту оперативно корегувати активність до моменту одержання прийняттого результату, що безпосередньо корелює з усвідомленою ідентичністю та відчуттям власної ефективності.

У процесі математико-статистичного оброблення даних не було виявлено значущих кореляційних зв'язків між статтю респондентів та інтегральним показником життєстійкості. Проте результати аналізу дають підстави стверджувати, що попри відсутність кількісних розбіжностей у загальному рівні, структура життєстійкості у жінок та чоловіків може мати специфічну конфігурацію за рахунок різного співвідношення її складових компонентів (залученості, контролю та виклику),

що потребує подальшого детального вивчення в межах гендерного підходу.

Вважаючи на те, що фундаментальним критерієм особистісної зрілості виступає самодетермінація суб'єкта, доцільним є порівняльний аналіз вираженості інтегрального показника загальної життєстійкості у групах досліджуваних із високим та низьким рівнями самодетермінації (див. табл. 1). У межах даного аналізу загальна життєстійкість розглядається як результуюча змінна, що відображає здатність особистості зберігати внутрішню стабільність під впливом стресогенних чинників за умови високої самодетермінованості власної активності.

Таблиця 1.

Показники життєстійкості досліджуваних у групах із високим та низьким рівнями самодетермінації

	Досліджувані з високими показниками самодетермінації	Досліджувані з низькими показниками самодетермінації
Життєстійкість	95,11	79,23

Оскільки група з високою самодетермінацією демонструє суттєво вищий рівень загальної життєстійкості (95,11 проти 79,23 у групі з низькою самодетермінацією), саме вона стає еталонною для вивчення оптимальних механізмів психологічної стійкості.

Фокус на цій категорії досліджуваних дає змогу виявити специфічну конфігурацію зв'язків між ідентичністю та здатністю до залученості, контролю й виклику, що є критично важливим для розробки стратегій психологічної підтримки та розвитку життєстійкості.

Проведений кореляційний аналіз (див. табл. 2) дозволив виявити стійкі закономірності, що підтверджують роль ідентичності як внутрішнього психологічного ресурсу життєстійкості.

Таблиця 2

Кореляційні зв'язки структурних компонентів ідентичності як ресурсів життєстійкості

Шкали методик	Життєстійкість	Контроль	Залученість	Виклик
Самоефективність	,51**	,53**	,45**	,36**
Позитивні взаємини	,36**	,20*	,49**	,13*
Управління середовищем	,71**	,50**	,69**	,34**
Особистісне зростання	,23*	0,1	,32**	-,17*
Цілі в житті	,45**	,47**	,42**	-,28*
Самоприйняття	,32**	,33**	,45**	-,20*
Баланс афекту	-,52**	-,38**	-,64**	-,30**
Людина як відкрита система	,29**	0,1	,39**	,19*
Автономія	,44**	,59**	,31**	-,29*
Осмисленість життя	,58**	,54**	,61**	,46**
Психологічне благополуччя	,63**	,61**	,67**	,21*

Примітки: ** - Кореляція значуща на рівні 0,01; * - Кореляція значуща на рівні 0,05

Так, аналіз показників за Самоактуалізаційним тестом (САТ) свідчить, що прагнення до самоактуалізації є фундаментом для формування життєстійких стратегій поведінки. Зокрема автономія виступає ключовим ресурсом для компонента контроль ($r = 0,59$; $p < 0,01$), що вказує на пряму залежність між внутрішньою незалежністю особистості та її переконаністю у здатності впливати на життєві події. Усвідомлення людини як відкритої системи позитивно корелює із залученістю ($r = 0,39$; $p < 0,01$), що демонструє роль відкритості до нового досвіду у підтримці активної життєвої позиції. Самоприйняття корелює з усіма компонентами життєстійкості, що підкреслює важливість позитивного ставлення

до власного «Я» як умови для збереження психологічної стабільності в умовах стресу.

Використання шкали самодетермінації дозволило операціоналізувати ідентичність через ступінь самоузгодженості цілей. Отримані дані вказують на те, що шкала цілі в житті виявляє значущі зв'язки із загальним показником життєстійкості ($r = 0,45$; $p < 0,01$) та її компонентами. Це підтверджує, що наявність усвідомлених життєвих орієнтирів дозволяє особистості сприймати труднощі не як перешкоди, а як частину реалізації власної стратегії. Осмисленість життя виступає одним із найбільш потужних предикторів життєстійкості ($r = 0,58$; $p < 0,01$), що підкреслює екзистенційну природу ідентичності як ресурсу подолання.

Найбільш виражений кореляційний зв'язок спостерігається між інтегральним показником психологічного благополуччя та компонентами життєстійкості. Високий рівень управління середовищем ($r = 0,71$; $p < 0,01$) свідчить про те, що особистість із сформованою ідентичністю володіє компетенціями для створення сприятливого зовнішнього контексту. Від'ємні кореляції балансу афекту із компонентами життєстійкості вказують на те, що зниження суб'єктивного відчуття неблагополуччя та емоційної дезорганізації ідентичності безпосередньо сприяє підвищенню життєвого потенціалу.

Таким чином, результати дослідження доводять, що ідентичність, яка базується на самоактуалізації, автономії та осмисленості цілей, виконує роль базового внутрішнього ресурсу. Вона забезпечує високий рівень контролю та залученості, що є необхідною умо-

вою життєстійкості особистості у складних життєвих ситуаціях.

Обговорення. Представлена інтерпретація емпіричних даних дозволяє концептуалізувати ідентичність не як статичну сукупність рис, а як динамічну саморегулятивну систему, що забезпечує узгодженість внутрішніх процесів і адаптивне функціонування особистості в умовах стресу. На відміну від класичних диспозиційних підходів, у межах яких життєстійкість розглядається як відносно стабільна характеристика, отримані результати свідчать про те, що її формування опосередковується функціональною організацією ідентичності. Такий підхід розширює класичну модель життєстійкості, запропоновану С. Мадді (Maddi, 2013), інтегруючи у неї регулятивний вимір особистості.

Аналіз емпіричних даних дозволив виокремити систему взаємопов'язаних психологічних механізмів, через які ідентичність виступає фундаментальним ресурсом життєстійкості. Провідним із них є механізм автономної саморегуляції, який забезпечує інтеграцію внутрішніх мотиваційних процесів і поведінкових стратегій. Високий рівень кореляції між автономією та контролем ($r = 0,59$; $p < 0,01$) свідчить про те, що внутрішня незалежність виступає ключовою умовою формування суб'єктної позиції, у межах якої особистість сприймає себе як активного агента змін. Ці результати узгоджуються з положеннями теорії самодетермінації, відповідно до якої автономія є базовим психологічним ресурсом адаптації та ефективного функціонування (Deci & Ryan, 2000).

Другим ключовим механізмом є сми-

слотвірний, який визначає рівень залученості особистості у життєві процеси. Встановлений зв'язок між осмисленістю життя та залученістю ($r = 0,61$; $p < 0,01$) дозволяє розглядати ідентичність як систему, що структурує досвід через інтеграцію цінностей і довгострокових цілей. У цьому контексті результати корелюють з екзистенційною концепцією смислу (Frankl, 2006), а також із сучасними уявленнями про роль meaning-making у підтримці життєстійкості (Maddi, 2013). Водночас у межах даного дослідження уточнюється, що саме ідентичність виступає структурним носієм смислу, який забезпечує стійкість суб'єкта до фрустрації.

Окремого теоретичного значення набуває механізм адаптивної гнучкості, що відображає здатність ідентичності до активної взаємодії з мінливим середовищем. Найбільш виражений кореляційний зв'язок між управлінням середовищем та життєстійкістю ($r = 0,71$; $p < 0,01$) свідчить про те, що ідентичність функціонує як відкрита система, здатна не лише адаптуватися, але й трансформувати зовнішні умови відповідно до внутрішніх потреб. Такий результат узгоджується з моделлю психологічного благополуччя К. Ріфф, де управління середовищем розглядається як ключовий показник зрілого функціонування особистості (Ryff, 1989).

Важливою складовою функціонування ідентичності є емоційно-регулятивний механізм, який забезпечує стабілізацію психологічної системи. Негативні кореляції балансу афекту з життєстійкістю ($r = -0,52$; $p < 0,01$) та залученістю ($r = -0,64$; $p < 0,01$) вказують на те, що зниження емоційної дезорганізації є

необхідною умовою актуалізації ресурсного потенціалу ідентичності. Це узгоджується з сучасними підходами, які розглядають емоційну регуляцію як базовий компонент психологічної адаптації та благополуччя (Ryff, 1989).

Узагальнюючи отримані результати, можна стверджувати, що ідентичність функціонує як багаторівнева система, яка інтегрує регулятивний, смислотвірний та адаптивно-трансформаційний механізми. Саме їх взаємодія визначає здатність особистості не лише протистояти стресовим впливам, а й використовувати їх як ресурс для розвитку. Таким чином, життєстійкість доцільно розглядати як похідну від структурної зрілості ідентичності, що розширює класичні теоретичні уявлення про цей феномен.

Отримані результати частково узгоджуються з сучасними емпіричними дослідженнями, у яких ідентичність розглядається як ресурс адаптації (Соснюк та ін., 2023), проте у даній роботі вона інтерпретується як системоутворюючий чинник життєстійкості, що визначає її внутрішню архітектуру. Це дозволяє змістити акцент із опису окремих рис на аналіз механізмів функціонування особистості.

Разом із тим дослідження має певні обмеження. Використання кореляційного дизайну не дозволяє встановити причинно-наслідкові зв'язки між змінними, що обмежує інтерпретаційні можливості результатів. Гетерогенність вибірки, попри її репрезентативність, ускладнює аналіз специфічних ефектів у межах окремих соціально-демографічних груп. Крім того, застосований інструментарій

переважно фіксує статичні характеристики, тоді як ідентичність як динамічна система потребує дослідження у часовому вимірі.

Перспективи подальших досліджень полягають у використанні більш складних статистичних підходів, зокрема структурного моделювання, що дозволить емпірично перевірити запропоновану модель ідентичності як предиктора життєстійкості. Особливу увагу доцільно приділити кроскультурним дослідженням, які дозволять оцінити універсальність виявлених закономірностей.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості розробки психологічних інтервенцій, спрямованих на розвиток життєстійкості через формування зрілої ідентичності, зокрема через посилення автономії, осмисленості життя та емоційної регуляції.

Висновки. На основі результатів проведеного емпіричного дослідження ідентичність у межах даної роботи інтерпретується як багаторівнева, динамічна та відкрита саморегулятивна система, яка інтегрує показники самоактуалізації, самодетермінації та психологічного благополуччя. На відміну від традиційних підходів, у яких життєстійкість розглядається як сукупність відносно стабільних диспозицій, отримані результати дозволяють обґрунтувати її як функціональний результат структурної організації ідентичності.

Емпірично підтверджено, що структурні компоненти ідентичності виступають системними предикторами здатності особистості до подолання життєвих труднощів. Зокрема, встановлено, що автономія є центральним механізмом формування життєстійкості, оскільки

забезпечує внутрішню узгодженість цілей, поведінки та особистісних смислів. Це дозволяє розглядати ідентичність, засновану на самодетермінації, як основу формування суб'єктної позиції, у межах якої індивід зберігає відчуття контролю над перебігом власного життя навіть за умов невизначеності.

Виявлено, що смислова наповненість ідентичності виступає ключовою умовою актуалізації залученості, забезпечуючи інтеграцію життєвого досвіду та формування стійких ціннісних орієнтацій. У цьому контексті життєві цілі та осмисленість існування виконують функцію когнітивно-смислових регуляторів, які трансформують стресові події у ресурси особистісного розвитку. Таким чином, зріла ідентичність проявляється через активну суб'єктну позицію, спрямовану на конструктивну взаємодію із зовнішнім середовищем.

Особливого значення набуває здатність особистості до управління середовищем як вищий рівень функціонування ідентичності. Доведено, що саме ця характеристика забезпечує перехід від адаптивних до трансформаційних стратегій подолання труднощів, що є критично важливим у контексті сучасних соціальних викликів. Водночас розвиток самоприйняття та емоційної стабільності виступає необхідною умовою підтримки цілісності ідентичності та її здатності до ефективної саморегуляції.

Отже, результати дослідження дозволяють обґрунтувати ідентичність як фундаментальний внутрішній ресурс життєстійкості, який визначає не лише здатність особистості протистояти стресовим впливам, але й її потенціал до активного перетворення життєвих

обставин. Запропонований підхід розширює теоретичні уявлення про життєстійкість, зміщуючи акцент із аналізу окремих диспозицій на дослідження системних механізмів функціонування особистості.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості розробки комплексних психологічних інтервенцій, спрямованих на розвиток життєстійкості через посилення ресурсів ідентичності, зокрема автономії, осмисленості життя, самоприйняття та емоційної регуляції. Такий підхід відкриває перспективи для застосування отриманих результатів у сфері психологічного консультування, психотерапії та програм розвитку особистості.

Перспективи подальших наукових досліджень пов'язані з поглибленням аналізу взаємозв'язку ідентичності та життєстійкості з урахуванням вікових, гендерних і соціально-професійних особливостей. Особливо актуальним є застосування багатофакторних статистичних моделей, зокрема регресійного аналізу та структурного моделювання, що дозволить перевірити запропоновану теоретичну модель та встановити причинно-наслідкові зв'язки між структурними компонентами ідентичності та показниками життєстійкості.

References :

- Kokun, O. M. (2025). *Zhyttestiikist i rezylientnist liudyny v suchasnomu sviti: teoriia, doslidzhennia, praktyka* [Life hardiness and resilience of a person in the modern world: Theory, research, practice]. Instytut psykholohii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy.
- Kononenko, O. I., Kononenko, A. O., Kroshka, K. I., & Bazyka, Ye. L. (2023). Zhyttestiikist ta tsinnisni oriantatsii osobystosti yak psykholohichni resursy yii psykholohichnoho zdorovia. *Naukovi perspektyvy*, 9(39), 565–575.
- Onishchenko, N. (2025). Psykholohichni osoblyvosti zhyttestiikosti vnutrishno peremishchenykh osib v umovakh viiny. *Problemy ekstremalnoi ta kryzovoi psykholohii*, 2(10), 153–166. <http://repositc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/26907/1/DCPP-2%2810%29%202025-153-166.pdf>
- Serdiuk, L. Z. (Ed.). (2018). *Psykholohichni tekhnologii samodeterminatsii rozvytku osobystosti* [Psychological technologies of self-determination of personality development]. Instytut psykholohii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/712878/>
- Serdiuk, L. Z. (Ed.). (2021). *Samodeterminatsiia psykholohichnoho blahopoluchchia osobystosti* [Self-determination of psychological well-being of personality]. Vydavets Viktoriia Kundelska. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/729023/>
- Sosniuk, O. P., Ostapenko, I. V., & Kirova, K. O. (2023). Zviazok mizh natsionalnoi identychnistiu ta zhyttestiikistiu ukrainsoi studentskoi molodi v umovakh voiennoho chasu. *Ukrainskyi psykholohichni zhurnal*, 2(20), 113–130. [https://doi.org/10.17721/upj.2023.2\(20\).8](https://doi.org/10.17721/upj.2023.2(20).8)
- Tytarenko, T. M., & Larina, T. O. (2009). *Zhyttestiikist osobystosti: sotsialna neobkhdnist ta bezpeka* [Hardiness of personality: Social necessity and security]. Marych. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/9065/1/Zhiznestoykost_lichnosti.pdf
- Chykhantsova, O. (2021). *Psykholohichni osnovy zhyttestiikosti osobystosti* [Psychological foundations of personality hardiness]. Talkom. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/727629/>
- Yushchenko, I. M., & Panchenko, T. S. (2024). Profesiina identychnist yak chynnyk zhyttestiikosti osobystosti. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seria: Psykholohiia*, 1, 17–20. http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuups_2024_1_5
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227–268. https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1104_01
- Frankl, V. E. (2006). *Man's search for meaning: An introduction to logotherapy* (4th ed.). Beacon Press. <https://antilogicalism.com/wp-content/uploads/2017/07/mans-search-for-meaning.pdf>
- Maddi, S. (1998). Dispositional hardiness in health and effectiveness. In H. S. Friedman (Ed.), *Encyclopedia of mental health* (pp. 323–335). Academic Press.
- Maddi, S., & Khoshaba, D. (1994). Hardiness and mental health. *Journal of Personality Assessment*, 63(2), 265–274. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa6302_6
- Maddi, S. R. (2006). Hardiness: The courage to grow from stresses. *The Journal of Positive Psychology*, 1, 160–168. <https://doi.org/10.1080/17439760600619609>
- Maddi, S. R. (2013). Hardiness as the existential courage to grow through searching for meaning. In J. A. Hicks & C. Routledge (Eds.),

The experience of meaning in life: Classical perspectives, emerging themes, and controversies (pp. 227–239). Springer.
https://doi.org/10.1007/978-94-007-6527-6_18

Rotter, J. B. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological Monographs: General and Applied*, 80(1), 1–28.

Ryff, C. D. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57, 1069–1081. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.57.6.1069>

Shostrom, E. L. (1964). An inventory for the measurement of self-actualization. *Educational and Psychological Measurement*, 24(2), 207–218. <https://doi.org/10.1177/001316446402400203>

Олена Чиханцова

Доктор психологічних наук, старший дослідник, в.о. завідувача лабораторії психології особистості імені П. Р. Чамати, Інститут психології імені Г. С. Костюка Національної академії педагогічних наук України, м. Київ (Україна)

ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ВНУТРІШНІЙ РЕСУРС ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ

АНОТАЦІЯ

Актуальність.

Незважаючи на значний обсяг досліджень психологічної життєстійкості, зберігається суттєвий теоретичний розрив у розумінні ролі ідентичності як інтегративного механізму, що лежить в основі її структурних компонентів. Існуючі моделі переважно розглядають життєстійкість як сукупність диспозиційних рис (залученість, контроль і виклик), тоді як ідентичність недостатньо осмислюється як динамічна саморегулятивна система, що забезпечує цілісність, смислотворення та адаптивне функціонування в умовах стресу.

Мета.

Метою дослідження є концептуалізація ідентичності як базового внутрішнього ресурсу психологічної життєстійкості та емпірична перевірка її ролі у формуванні й регуляції компонентів залученості, контролю та виклику.

Методи.

Емпіричне дослідження проведено на великій гетерогенній вибірці (N = 1075; вік 14–70 років). Застосовано валідизований психодіагностичний інструментарій: тест життєстійкості С. Мадді, самоактуалізаційний тест Е. Шострома, шкалу самодетермінації К. Шелдона, шкалу загальної самоефективності Р. Шварцера і М. Єрусалема та шкалу психологічного благополуччя К. Ріфф. Обробка даних здійснювалася за допомогою описової статистики та кореляційного аналізу (SPSS 21.0).

Результати.

Встановлено домінування середнього рівня життєстійкості (68,2 %). Виявлено значущі позитивні кореляції між конструктами ідентичності та показниками життєстійкості, зокрема психологічним благополуччям ($r = 0,63$, $p < 0,01$), осмисленістю життя ($r = 0,58$, $p < 0,01$), управлінням середовищем ($r = 0,71$, $p < 0,01$) та автономією ($r = 0,59$, $p < 0,01$). Виявлено від'ємні зв'язки між дисбалансом афекту та життєстійкістю ($r = -0,52$, $p < 0,01$).

< 0,01). Ідентифіковано два ключові механізми: (1) смислотвірний, що пов'язує ідентичність із залученістю через самоприйняття та диференціацію цінностей; (2) регулятивний, що пов'язує ідентичність із контролем через автономію та внутрішню опору.

Висновки.

Доведено, що ідентичність функціонує як багаторівнева динамічна система, яка інтегрує самоактуалізацію, самодетермінацію та психологічне благополуччя, виступаючи фундаментальним предиктором життєстійкості. Отримані результати розширюють існуючі теоретичні моделі, позиціонуючи ідентичність як системоутворюючий конструкт, а не вторинний корелят.

Практичне значення. Результати мають практичні імплікації для розробки психологічних інтервенцій, спрямованих на зміцнення життєстійкості через розвиток ресурсів ідентичності, зокрема автономії, осмисленості життя та самоприйняття. Подальші дослідження доцільно спрямувати на використання лонгітюдних дизайнів та структурного моделювання для встановлення причинно-наслідкових зв'язків і перевірки кроскультурної узагальнюваності.

Ключові слова: ідентичність; психологічна життєстійкість; резильєнтність; самодетермінація; психологічне благополуччя; самоефективність; осмисленість життя; автономія; адаптація; копінг

Olena Chykhantsova

DSc (Psychology), Senior Researcher, Acting Head of the P. R. Chamata Laboratory of Personality Psychology, G. S. Kostyuk Institute of Psychology, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv (Ukraine)

IDENTITY AS AN INTERNAL RESOURCE OF PSYCHOLOGICAL HARDINESS

ABSTRACT

Despite the extensive body of research on psychological hardiness, a significant theoretical gap remains regarding the role of identity as an integrative mechanism underlying its structural components. Existing models predominantly conceptualize hardiness as a set of dispositional traits (commitment, control, and challenge), while insufficient attention is paid to identity as a dynamic self-regulatory system that ensures coherence, meaning-making, and adaptive functioning under stress.

Purpose.

This study aims to conceptualize identity as a core internal resource of psychological hardiness and to empirically examine its role in the formation and regulation of commitment, control, and challenge.

Methods.

The empirical study was conducted on a large heterogeneous sample (N = 1075; age range 14–70). A set of validated psychometric instruments was employed, including the Maddi Hardiness Test, Shostrom Self-Actualization Test, Sheldon Self-Determination Scale, Schwarzer & Jerusalem General Self-Efficacy Scale, and Ryff Psychological Well-Being Scale. Data were analyzed using descriptive statistics and correlation analysis (SPSS 21.0).

Results.

The findings indicate a predominance of a medium level of hardiness (68.2%). Significant positive correlations were found between identity-related constructs and hardiness indicators, particularly psychological well-being ($r = 0.63$, $p < .01$), meaning in life ($r = 0.58$, $p < .01$), environmental mastery ($r = 0.71$, $p < .01$), and autonomy ($r = 0.59$, $p < .01$). Negative correlations were identified between affect imbalance and hardiness ($r = -0.52$, $p < .01$). Two key mechanisms were identified: (1) a meaning-making mechanism, linking identity with commitment through value differentiation and self-acceptance, and (2) a regulatory mechanism, linking identity with control through autonomy

and internal locus of support.

Conclusions.

The study demonstrates that identity functions as a multi-level, dynamic system that integrates self-actualization, self-determination, and psychological well-being, thereby serving as a fundamental predictor of psychological hardiness. The results extend existing theoretical models by positioning identity as a system-forming construct rather than a secondary correlate.

Implications.

The findings have practical implications for the development of psychological interventions aimed at strengthening resilience through identity-based resources, including autonomy, meaning in life, and self-acceptance. Future research should employ longitudinal and structural equation modeling approaches to establish causal relationships and cross-cultural generalizability.

Keywords: identity; psychological hardiness; resilience; self-determination; psychological well-being; self-efficacy; meaning in life; autonomy; adaptation; coping

How to cite (як цитувати):

Melnychuk, T. PSYCHOLOGICAL FACTORS IN THE DEVELOPMENT OF AN INDIVIDUAL'S ENTREPRENEURIAL COMPETENCE IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT. *PSYCHOLOGICAL JOURNAL*, 11 (5), 38–50. <https://doi.org/10.31108/1.2025.11.5.3> [in Ukrainian]

Мельничук, Т. ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ. *ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЧАСОПИС*, 11(5), 38–50. <https://doi.org/10.31108/1.2025.11.5.3>

Дата отримання статті: 04.09.2025

Дата рекомендації до друку: 20.10.2025

Дата оприлюднення: 30.10.2025